

HOÀI NIỆM VỀ TẾT XUA CỦA NGƯỜI HOA Ở SÓC TRĂNG

Lâm Thanh Sơn*

(Ghi theo lời kể của ông N.V.N)

Hon 60 năm trước, tôi còn là một chú bé 13, 14 tuổi sống chung với ông bà nội vì ba tôi là con út. Ông nội tôi (kêu theo người Hoa là A Côn) là người Triều Châu, được ông cố tôi mang sang vùng đất Sóc Trăng này để sinh cơ lập nghiệp. Hôm nay, tuy tuổi đã cao những ấn tượng của những ngày đón Tết Nguyên đán thuở ấu thơ vẫn còn là những kỷ niệm đẹp in đậm trong tiềm thức của tôi...

Ngay từ tháng 11 âm lịch, cả nhà tôi đã rộn ràng chuẩn bị đón ngày Đông chí. Theo lời kể của Côn, Đông chí là thời điểm ngày thì ngắn nhất còn đêm lại dài nhất, lúc này bóng tối vốn mang khí âm phải nhường chỗ cho ánh sáng đầy dương khí báo hiệu một năm sắp kết thúc. Trong ngày này, cả nhà tôi cùng nhau ăn *ý thung*, *viên thung*¹, mỗi người được ít nhất một viên lớn và một số viên nhỏ để chịu tuổi.

Bước sang tháng Chạp, Côn tôi chọn ngày tốt để lau dọn nhà cửa và cúng cuối năm. Mẹ tôi dùng nước ngâm lá bưởi để lau bàn thờ. Tôi hỏi vì sao thì mẹ nói rằng người Hoa xưa xem lá bưởi như một thứ bùa hộ mệnh giúp tẩy đi những điều xui xẻo, đem lại phước lộc tiền tài, giúp họ an khang thịnh vượng. Sau đó, Côn tôi cúng tạ Trời Phật, Ông Bà đã phù hộ cho gia đình một năm bình an, lễ vật chính là một con heo quay, bánh bò xộp và trái cây. Cúng xong, Côn tôi sai chặt heo quay, phân chia đồ

cúng rồi cho vào *hui ná*² gọi cho họ hàng, người thân, gọi là chứt quà thơm thảo.

Tối ngày 23 âm lịch, ba tôi chở Côn tôi đến chùa miếu để cúng Tạ Thần, đến sáng ngày 24 âm lịch thì cúng đưa ông Táo về Trời gọi là lễ Tạ Táo. Vật cúng ông Táo thường là *bộ tam sên*³, gà, cá chép và các món ngọt (thèo lèo, quýt,...) - *quýt* trong tiếng Hoa đồng âm với đại kiết, *đại cát* (cát tường: may mắn), hy vọng ông Táo sẽ tâu những lời tốt lành, mang lại may mắn cho gia đình trong năm mới.

Đến 30 Tết thì nhà cửa đã gọn gàng, sạch sẽ. Bàn thờ bày trí đèn cầy, bông hoa tươm tât, các đồ tự khí bằng đồng đã được chùi sáng choang từ chục ngày trước, trên các lư hương được thay mới cặp kim huôi rực rỡ. Tôi bung chén đựng hồ dán lon ton theo Côn đi dán câu đối mới hai bên cửa nhà, có năm là *Phúc sinh lễ nghĩa gia đường thịnh/ Lộc tiền vinh hoa phú quý xuân*, có năm là *Tân niên, hạnh phúc bình an tiến/ Xuân nhật, vinh hoa phú quý lai*... Trên các cánh cửa thì dán chữ *Phúc* với mong mỏi *Phúc đáo tiền môn* (phúc đến trước cửa). Trên bàn thờ tổ tiên, năm nào Côn tôi cũng chưng nào là *bánh Tổ*, *bánh bao*, *bánh dầu*⁴ và trái quýt bởi trong người Hoa gọi bánh *Tổ* là *Niên cao*, bánh *bao* là *Phát bao*... tất cả đều cầu mong cho cả nhà được may mắn, phát tài, năm mới sẽ tốt hơn năm trước.

Ngày cuối năm, cả nhà xúm xít dọn dẹp nhà cửa, quét sân hè rồi bày mâm cúng rước các vị Bồ tát, Táo quân, Thổ địa, Thần tài và Tổ tiên về ăn Tết. Món cúng tổ tiên thì ngoài *mì sụa*, *thịt quay*, *cải rổ* xào... không thể thiếu một

1. Là những viên bột nếp được vo tròn không có nhân) nấu với nước đường và gừng, khi ăn rắc thêm muối mè, giống như chè xôi (trôi) nước của người Việt. Trong tiếng Hoa, ý nghĩa là *viên*, *tròn*. Người Hoa cúng ý tượng trưng cho sự tốt đẹp trọn vẹn, viên mãn. Nếu chè ý dành cho người lớn tuổi thì phải thêm mì sợi và gừng, *gừng* là *khương* gần âm với *khương kiện*, *mì* là *miên* gần âm với *miên trường*, có ý chúc những người lớn tuổi được *tốt đẹp trọn vẹn*, *khương kiện miên trường*.

* Hội Khoa học Lịch sử Sóc Trăng.

2. Hộp tròn đan bằng tre, đường kính khoảng 30cm, có nắp đậy, dùng để đựng đồ như giỏ xách của người Kinh.

3. Gồm có miếng thịt heo, trứng và con tôm hoặc khô mực.

4. Bánh làm bằng bột có nhân đem chiên như bánh pa-tê chiên, tiếng Hoa là *yếu cú* ý là *làm cho trơn tru, mọi việc thông suốt*.

Cặp kim huôi làm cho khám thờ Thần Tài thêm rực rỡ
(Ảnh sưu tầm).

con gà mái luộc với nhiều hành củ hoặc hành lá bởi người Hoa gọi hành là *thông*, gà gọi là *kê* - đồng với âm *thông cát* có nghĩa là tốt đẹp suốt cả năm, cùng với *củ lao* và *cá chiên xốt chua ngọt* gọi là *niên niên hữu dư* vì cá đồng âm với *dư* với mong muốn làm ăn phát đạt, cuộc sống dư dả. Mẹ tôi còn chuẩn bị *lạp xương*, *lạp nhục* hay *lạp bình* (thịt heo xẻ miếng phơi khô) hoặc *vịt lạp* để ăn trong mấy ngày Tết.

Côn tôi dặn rằng từ 11 giờ đêm giao thừa cho đến hết ngày mừng 3 Tết, không được quét nhà vì nếu làm vậy là “hắt” thần Tài ra khỏi cửa, còn nếu bắt đắc dĩ phải quét thì phải gom rác vào trong góc nhà để tích tụ tài lộc suốt cả năm, nhắc ba tôi giải quyết chuyện tiền nong mua bán, không để sang năm mới. Chiều 30, Côn tôi nhắc mẹ tôi đổ gạo, muối vào đầy khạp và cả nhà phải nhớ những điều kiêng cử trong ngày Tết (tránh dùng thuốc uống, không ăn cháo và thịt trong bữa sáng, không giặt quần áo và gội đầu...) và nhất là không được cãi nhau hoặc nói những điều không tốt đẹp.

Buổi tối, bày mâm cúng gồm bánh, mứt, trái cây, bình bông, trà, rượu và các thỏi vàng tượng trưng để đón giao thừa - số thỏi vàng phải tương ứng với số tháng trong năm, còn năm nhuận thì để 13 thỏi. Giao thừa là lúc bọn trẻ chúng tôi nôn nao chờ đợi một cách hào hứng

mặc dù cặp mắt đã muốn “sụp mí”. Tiếng pháo đi đùng khiến chúng tôi phấn khích, qua giao thừa, các cửa nhà đều đóng chặt nhằm *thắt chặt cửa cản khôn đùng cho ma quỷ tới* vì Côn tôi nói rằng các vị thần tạm nghỉ công việc trong mấy ngày Tết, ma quỷ dễ lộng hành, cửa chỉ hé vừa đủ cho một người lách vào và cứ mỗi lần mở cửa, đóng cửa phải đốt pháo, đốt nhang *Món thần* để xua đuổi tà ma.

Sáng sớm ngày mừng Một, cả gia đình tập trung đón chào năm mới. Anh em tôi xênh xang trong bộ quần áo mới chúc Tết ông bà, cha mẹ để nhận *lì xì*¹. Tiền lì xì là những tờ tiền xanh đỏ đẹp mắt, mới tinh còn thơm mùi giấy, đựng một chiếc bao đỏ chót là điều mơ ước, chờ đợi của bọn trẻ vì người lớn nói rằng tiền lì xì đem lại sự may mắn và học hành tấn tới suốt cả năm. Sau đó, cả nhà đi lễ chùa cầu bình an, may mắn. Ngày này được coi là ngày mời thánh thần và tổ tiên về ăn Tết, lễ vật cúng chỉ là đồ chay (mì xào, tàu hũ ki chiên, nấm mèo, bún tàu, đậu xào,...) để có cuộc sống trường thọ, hạnh phúc. Trong ngày này, Côn tôi dặn kiêng cử đến nhà người khác thăm viếng vì sợ mang điều không may đến cho gia chủ.

Ngày mừng Hai, sau tục *khai niên*, mọi người đến thăm và mừng tuổi nhau² cùng chúc nhau *cung hỷ phát tài*³. Sáng sớm, mẹ tôi thức dậy để chuẩn bị bữa cơm mở đầu năm mới với nhiều món ăn mang các ý nghĩa tốt đẹp của người Triều Châu và Quảng Đông. Thường thì có gà luộc, cải trắng phơi khô xào thịt heo, giò heo nấu đậu-phộng - gọi là *hoàng chồi chúy xẩu*⁴ hoặc món *gà dồn ngũ đậu* với ước mong sẽ thu nhiều của cải, *cá phát âm* là *yú* đồng âm với *dư* nghĩa là dư giả, sung túc, món *tôm lăn bột chiên*⁵, món *mì sụa* xào sẽ đem lại sức khỏe, trường thọ trong năm mới, cải xà lách luộc là

1. *Lì xì* là phiên âm của từ *lợi thị* trong tiếng Hoa, có nghĩa là được lợi, được tiền, được may mắn. Do đó, tiền lì xì là tiền đem lại cái may mắn, điều lành, điều tốt cho trẻ em dịp đầu năm.

2. Nếu là con rể thì đến thăm và mừng tuổi nhạc phụ, nhạc mẫu trong ngày này.

3. Chúc mừng năm mới.

4. Thịt heo trong tiếng Hoa đọc là *trư* đồng âm với với *châu* - ý là *châu long nhập thủy, châu báu đầy nhà*.

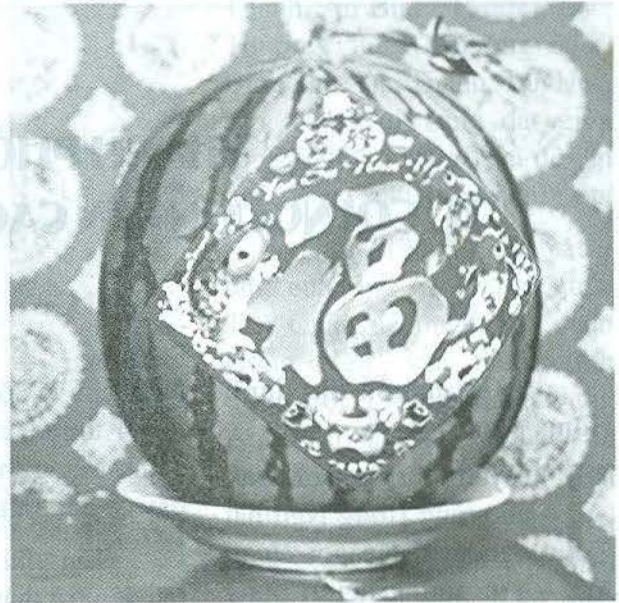
5. Tôm đọc là *hả*, đồng âm với *hí há tài xiu* với ý nghĩa *một năm mới vui vẻ, đầy ắp tiếng cười*.

phát soi - đồng âm với *phát tài*. Đặc biệt, *bánh củ cải* được làm từ củ cải trắng, bột gạo, tôm khô, thịt ba rọi, nấm đông cô, đậu phộng... là món không thể thiếu vì vừa mang ý nghĩa may mắn, đoàn viên, gửi gắm mong ước tốt đẹp vừa ăn cho đỡ ngán. Mẹ tôi còn chuẩn bị một đĩa *hó xưng*¹ để mỗi người ăn một đĩa cầu cho mọi việc hanh thông, chế biến một số món khác bằng *ca ná* (cải rổ) có ý nghĩa muốn gì được nấy hoặc *suộng sai* (cải phụng) có ý nghĩa thăng tiến...

Côn tôi nói, mừng Ba là ngày *Xích khấu* nên mọi người thường ở nhà cúng tế tổ tiên và quây quần sum họp, còn ngày mừng Bốn phải chuẩn bị hương hoa, bánh trái để lễ cúng đón tiếp các vị thần linh đã về thiên đình châu Ngọc hoàng từ 24 tháng Chạp năm trước. Tối lại, ba tôi chở Côn tôi đi các chùa để thỉnh tro nhang về thờ chung gọi là *chénh xin*².

Sang ngày mừng Năm, từ sáng sớm, Côn tôi đã chuẩn bị đồ cúng và mở cửa để nghênh đón *Ngũ lộ tài thần*³ với mong mỗi năm mới sẽ được sung túc và phát tài. Từ ngày này chúng tôi có thể tự do sinh hoạt, vui chơi mà không lo phạm vào những điều kiêng cử của ngày Tết nữa nên được gọi là ngày *Phá ngũ*.

Ngày mừng Sáu, Côn tôi lại nhắc làm mâm cúng một vị thần mà ai ai cũng sợ là *Thần Nghèo*, với hi vọng xóa bỏ sự nghèo khó của năm cũ để chào đón cuộc sống tốt đẹp hơn trong năm mới. Ông nói, ngày xưa người Trung Quốc xem đây là ngày của *Ngựa*⁴ còn được gọi

Chữ *Phúc* dán trên các lỗ vật trưng bày trong các ngày Tết Nguyên đán (Ảnh sưu tầm).

là ngày *áp phi*, là ngày đầu tiên bắt đầu làm việc trong năm mới, các cửa tiệm, cửa hàng khai trương, bắt đầu cho một năm làm ăn phát đạt với quan niệm *mã đáo thành công*.

*
* *

Năm nay, dù đã ngoài thất thập nhưng tôi - con cháu của những người Hoa lưu lạc đã chọn Sóc Trăng làm quê hương thứ hai vẫn hoài niệm về những ngày Tết năm xưa với nghi thức cổ truyền của người Hoa, tôi không khỏi bồi ngùi xen lẫn niềm vui khó tả bởi nước nhà ngày càng phát triển, cuộc sống của bà con người Hoa ngày càng khá hơn. Một số nghi thức ngày Tết của người Hoa tuy đã không còn hoặc có sự giao thoa văn hóa với người Kinh, Khmer, nhưng chính điều này đã làm cho hương vị ngày Tết hôm nay phong phú, đa dạng hơn: giây phút giao thừa tuy không còn nghe tiếng pháo đi đùng nhưng tôi vẫn thấy lằng lằng khi trên bầu trời đêm xuất hiện những chùm pháo bông rực rỡ sắc màu; trên bàn thờ tổ tiên, ngoài các thức cúng truyền thống nay có thêm cặp dưa dán chữ *Phúc* trên giấy hồng điều cùng mâm *ngũ quả*; mâm cúng ngày Tết ngoài các món của người Hoa nay có thêm *bánh tét*, *thịt kho nước dừa*, *canh khổ qua*... chứng tỏ những giá trị văn hóa truyền thống của người Hoa vẫn được được giữ gìn và hòa nhập tốt với cuộc sống hôm nay □

1. Một dạng củ giống như củ tỏi, có lá giống lá hẹ.

2. Dự kiến đi bao nhiêu chùa thì chuẩn bị bấy nhiêu gói giấy hồng điều để đến từng chùa thỉnh một ít tro nhang rồi gói lại, ghi tên nơi thỉnh rồi cắm 1 cây nhang rồi mang về để chung vào một lư hương đặt lên bàn thờ gọi là *chénh xin* (chúng thần) để thờ chung.

3. Theo truyền thuyết Trung Hoa, Thần Tài gồm 5 vị tương ứng với 4 hướng Đông, Tây, Nam, Bắc và trung tâm bao gồm Trung Bàn Tài Thần Vương Hỷ (Trung), Văn Tài Thần Tỷ Cang (Đông), Phạm Lãi (Nam), Võ Tài Thần Quan Công (Tây) và Trương Công Minh (Bắc).

4. Truyền thuyết kể rằng, lúc Nữ Oa tạo ra vạn vật, bà đã tạo ra 6 con vật (gà, chó, heo, dê, bò và ngựa) trước tiên, sau đó mới đến con người nên trong năm mới, ngày mừng 1 là ngày của Gà, mừng 2 là ngày của Chó, mừng 3 là ngày của Heo, mừng 4 là ngày của Dê, mừng 5 là ngày của Bò, mừng 6 là ngày của Ngựa và mừng 7 là ngày của Người nên kể từ thời nhà Tần - Hán, ngày mừng 1 đến mừng 6 đầu năm là ngày của 6 loài vật kia.